

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.227 Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору економічних наук, професору
Сас Людмилі Степанівні

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри
фінансів Карпатського національного університету імені Василя
Стефаника Левандівського Омеляна Тарасовича на дисертаційну
роботу Лютого Ярослава Васильовича «Механізм залучення зовнішніх
інвестицій у розвиток підприємств», подану до захисту в разову
спеціалізовану вчену раду Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника на здобуття ступеня доктора філософії з галузі
знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051
Економіка**

1. Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами.

Зростання ролі інвестицій у діяльності підприємств, прискорення темпів, напрямів і зміна механізмів розвитку інвестиційних процесів стали ключовими чинниками, які обумовили модернізаційні зміни в національній економіці України. Залучення зовнішніх інвестицій у розвиток підприємств потребує відповідного наукового обґрунтування як теоретичних, так і практичних аспектів, пов'язаних із забезпеченням виробництва технікою, технологіями, методами управління та кадрами. Інвестиційне вдосконалення виробництва, швидка адаптація до зовнішніх викликів і внутрішніх загроз, а також здатність пропонувати споживачам товари та послуги нового типу стали загальним законом сучасної конкурентної боротьби. Водночас, наявні теоретико-методологічні підходи, науково-практичні рекомендації й інструментарій реалізації зовнішніх інвестицій у розвитку підприємств виявились не завжди адекватними зростаючим потребам і очікуваним результатам.

Активізація залучення зовнішніх інвестицій у розвиток підприємств, стимулювання попиту на ресурси, зростання обсягів інновацій й конкурентоспроможності виробників можливі тільки за умов формування сприятливого інвестиційного клімату. В даному контексті важливим постає розвиток теоретико-методичних засад й розроблення практичних рекомендацій щодо управління залучення зовнішніх інвестицій у розвиток підприємств. У зв'язку з цим, дисертаційне дослідження Лютого Ярослава Васильовича «Механізм залучення зовнішніх інвестицій у розвиток підприємств» є актуальним і своєчасним.

Актуальність теми підтверджується також і тим, що дисертаційна робота пов'язана з основними напрямками наукових досліджень Карпатського

національного університету імені Василя Стефаника. Отримані наукові результати дослідження використано при розробленні науково-дослідної теми «Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення виробничо-господарських структур регіону» (номер державної реєстрації 0111U000875, 2011-2025 рр.), в рамках якої автором було здійснено обґрунтування підходів до удосконалення та розвитку економічних механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

Основні результати досліджень автора достатньою мірою обґрунтовані. Їх наукова достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони отримані в результаті аналітичної роботи. В основу дослідження покладено загальнотеоретичні методи наукового пізнання економічних процесів і явищ, такі як: діалектичний метод, метод системного аналізу; метод аналізу і синтезу, монографічний, графічний метод, математичного вирівнювання, метод експертних досліджень та метод групування. Обґрунтованості наукових результатів також сприяло вивчення достатньої кількості праць провідних вітчизняних та зарубіжних дослідників, застосування різноманітних методів економічних досліджень, апробація результатів дослідження та їх впровадження.

Дисертаційна робота має логічну будову, підпорядковану вирішенню поставлених завдань, які дали змогу автору обґрунтувати теоретичні та методичні підходи щодо їх виконання, розробити і апробувати відповідні пропозиції, які у своїй комплексності є науковим шляхом вирішення наміченого завдання. Особливо варто відмітити, що завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є логічно взаємопов'язаними. Результати дослідження отримані автором особисто. Дисертаційна робота Лютого Я.В. є оригінальною науковою працею, яка виконана на належному теоретичному і прикладному рівні. Вона має послідовну та виважену структуру і за своєю будовою є комплексним та завершеним науковим дослідженням. Зміст роботи та багатогранність висвітленої проблеми свідчать про різносторонню і, водночас, комплексну наукову компетентність її автора.

Дисертація характеризується змістовністю, логічністю та структурованістю викладення матеріалу. Наукові положення, які наведені у дисертаційній роботі є повною мірою обґрунтованими. Про це переконливо свідчить система використаних наукових методів і прийомів дослідження, логічна структурна побудова роботи, репрезентативний обсяг розглянутої, обробленої та проаналізованої статистичної інформації і опубліковані результати наукових досліджень.

3. Наукова новизна отриманих результатів полягає

Аналіз змісту дисертаційного дослідження Лютого Ярослава Васильовича свідчить про беззаперечну наукову новизну його результатів, які відзначаються вираженням теоретико-методичним, аналітичним та прикладним спрямуванням.

Серед ключових наукових здобутків автора, що мають суттєве теоретичне та практичне значення, варто виділити такі:

– удосконалено: підходи до формування економічних механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій, які базуються на принципах системного підходу, інвестування й загальних принципах управління та визначають спрямування дії механізмів, їх структурно-компоненту побудову та види, що дає змогу, з одного боку, забезпечити ефективне функціонування цих механізмів, а з іншого – правильно обрати найбільш дієвий механізм для досягнення мети залучення зовнішніх інвестицій; змістовне наповнення категорійного апарату інвестиційної привабливості підприємства, яке, на відміну від існуючого, передбачає виокремлення поняття середовища інвестиційної привабливості підприємства як сукупності чинників його зовнішнього та внутрішнього середовища, що визначає множину параметрів, які необхідно врахувати при оцінюванні цієї характеристики підприємства – реципієнта інвестицій; науково-прикладний підхід до формування й розвитку механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій, який базується на інституційному аналізі та дає змогу пояснити причини, наслідки й перебіг інституційних змін цих механізмів; науково-концептуальні підходи до стимулювання залучення підприємствами зовнішніх інвестицій у контексті євроінтеграції України, що передбачають врахування домінант глобального, макро-, мезо- та мікрорівня та, на відміну від існуючих підходів до формування механізмів залучення інвестицій, акцентують на проактивній позиції підприємств-реципієнтів, а не лише на політиках підтримки органів державної влади та місцевого самоврядування;

– набули подальшого розвитку: теоретичні основи інвестування, які на відміну від існуючих охоплюють формулювання сутності, видів та функцій зовнішніх інвестицій підприємств, що є передумовою для обґрунтування ефективних механізмів їхнього залучення; наукове обґрунтування підходів до формування методик оцінювання економічних результатів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій, що окрім фінансово-економічної ефективності, мають враховувати й інші ефекти від інвестицій, які визначаються функціями цих інвестицій, та концепції управління, які встановлюють спрямування загальних цілей функціонування підприємств та призначення інвестицій відповідно до них; трактування сутності та складу інституційного забезпечення залучення підприємствами зовнішніх інвестицій, яке охоплює суб'єктів інституційного забезпечення, формальні та неформальні інституції у сфері інвестування, що дає змогу виявляти причини неефективності механізмів залучення підприємствами зовнішніх інвестицій та пропонувати шляхи їхнього удосконалення і розвитку; організаційно-економічний механізм залучення підприємствами зовнішніх інвестицій з використанням інструментарію фондових ринків, що, на відміну від існуючого, враховує функції інвестицій, потенціал та місткість фондового ринку при обґрунтуванні сегменту для пошуку інвесторів, критерії вибору форм їхнього залучення через фондовий ринок, а також

уможливило доступ до фінансових ресурсів фондових ринків підприємствам без емісії цінних паперів.

Сформульовані в дисертації положення наукової новизни, висновки і рекомендації є достовірними та базуються на особистих дослідженнях здобувача.

3. Практичне значення одержаних результатів

Практична цінність результатів дослідження підтверджується у можливості їхнього застосування підприємствами та інституційними суб'єктами інвестування у процесах планування й безпосереднього залучення зовнішніх інвестицій, формування та реалізації їхніх інвестиційних стратегій і політик, виконання інвестиційних проектів. Запропоновані підходи до стимулювання залучення підприємствами зовнішніх інвестицій у контексті євроінтеграції України, що акцентують на проактивній позиції підприємств-реципієнтів, впроваджені у діяльність ПрАТ «Івано-Франківськцемент» (довідка № 01/4155 від 31.12.2025 року). Сформульовані пропозиції щодо розвитку організаційно-економічного механізму залучення підприємствами зовнішніх інвестицій з використанням інструментарію фондових ринків використовуються у діяльності ПрАТ «Прінком» (довідка № 763 від 23.12.2025 року). Розроблені автором підходи та практичні рекомендації щодо удосконалення механізму залучення зовнішніх інвестицій, а також інструменти оцінювання інвестиційної привабливості підприємств застосовуються у діяльності Лисецької селищної ради при підготовці інвестиційних пропозицій, формуванні стратегічних документів громади, розробці місцевих програм підтримки підприємництва та просуванні економічного потенціалу громади на міжрегіональному та міжнародному рівнях (довідка № 514/01-27 від 09.10.2025 р.). Наукові результати концептуально-теоретичного та методичного характеру застосовуються у навчальному процесі кафедри економічної кібернетики Карпатського національного університету імені Василя Стефаника при викладанні навчальної дисципліни «Основи бізнесу та соціальне підприємництво» (довідка № 2026-01-26/06-12/328 від 12.02.2026 р.).

4. Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертаційного дослідження Лютого Ярослава Васильовича засвідчив їхню повну ідентичність в частині формулювання мети, об'єкту, предмету, завдань, положень новизни, висновків до розділів, загальних висновків. Загалом зміст анотації відтворює інформацію про методологію дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї тексту дисертації, викладені стисло.

Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені згідно з Вимогами до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 03.02.2017 за № 155/30023.

5. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень і висновків дисертації

Обґрунтованість положень та висновків, які пропонуються до захисту, підкріплюється тим, що дослідження ґрунтується на результатах попередніх наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, а також використовує обширну науково-методологічну базу й інструментарій статистичного аналізу. Автор опрацював широкий спектр джерел інформації: законодавчі та нормативно-правові документи органів державної влади й місцевого самоврядування, статистичні дані Державної служби статистики України та Національного банку України, звіти й реєстри Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, офіційні дані Міністерства економіки, довілля та сільського господарства України, Європейської Комісії, наукові праці українських та іноземних учених, а також власні спостереження.

Результати дослідження належним чином оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських конференціях, зокрема: VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Трансформаційні зміни національної економіки в умовах євроінтеграції» (м. Дубляни, 2022); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, фінанси, облік та управління: нові виклики та стратегії розвитку» (м. Кропивницький, 2024); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми менеджменту: теоретичні і практичні аспекти» (м. Одеса, 2025); II Всеукраїнській науковій конференції аспірантів, здобувачів та молодих вчених (м. Львів, 2025); International Scientific and Practical Conference “Integration of Science, Technology and Education in the Context of Global Changes” (San Francisco, USA, 2026). Основні результати дисертації опубліковано в 11 наукових працях загальним обсягом 4,99 д.а., з яких 6 статей — у наукових фахових виданнях.

6. Відсутність порушення академічної доброчесності

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи засвідчує дотримання дисертантом принципів академічної доброчесності. Усі положення, що мають запозичений характер, супроводжуються коректними бібліографічними посиланнями. Автор чітко ідентифікує джерела цитувань, дотримується вимог до використання чужого інтелектуального продукту. В роботі не виявлено фактів плагіату, фальсифікацій або інших порушень академічної етики. Таким чином, дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею, виконаною з дотриманням чинного законодавства України у сфері освіти і науки.

7. Аналіз структури та змісту дисертаційної роботи

Представлена дисертація містить анотацію, вступ, три розділи, загальні висновки, список використаної літератури та додатки. У вступі автор переконливо обґрунтовує актуальність обраного напрямку дослідження, сформулював його мету й конкретні завдання, визначив об’єкт і предмет наукового пошуку. Зміст першого розділу «Теоретико-методичні засади залучення зовнішніх інвестицій» присвячено з’ясуванню сутності зовнішніх інвестицій та ключових форм їх реалізації. Також

розкрито функціонування економічного механізму залучення інвестиційних ресурсів і систематизовано методичні підходи до оцінювання ефективності цього процесу на рівні суб'єктів господарювання. У другому розділі «Тенденції та результати залучення зовнішніх інвестицій в економіку регіону» здійснено ґрунтовний порівняльний аналіз динаміки капітальних інвестицій в економіку України та Івано-Франківщини за десятирічний період, що дало змогу виявити ключові тенденції їх змінення. У третьому розділі «Напрями удосконалення механізму залучення зовнішніх інвестицій у розвиток економіки регіону» крізь призму інституційного та неоінституційного підходів проаналізовано процес формування й розвитку механізмів залучення підприємствами інвестицій із зовнішніх джерел. Ілюстративний матеріал дисертації представлено 32 таблицями та 18 рисунками. Список використаних джерел охоплює 185 найменувань (займає 18 сторінок), а додатки викладено на 13 сторінках.

8. Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації

Текст наукової праці викладено українською мовою з високим рівнем володіння науковим стилем мовлення та академічною термінологією. Матеріал висвітлено систематизовано й переконливо, а підсумкові висновки мають точний та завершений характер, що свідчить про високу фахову підготовку та мовну культуру автора.

9. Зауваження та запитання до дисертаційної роботи

Загалом позитивно оцінюючи досягнуті автором наукові результати, фаховість роботи та її практичне значення, слід зауважити, що дисертаційне дослідження не позбавлене певних недоліків, а деякі положення вимагають більш ґлибокого опрацювання та уточнення:

1. У підрозділі 1.1. ґрунтовно досліджено сутність зовнішніх інвестицій та форми їх здійснення, проте на нашу думку автору доцільно було б зосередити увагу на суспільно-історичних трансформаціях, які діяли в певні періоди та здійснювали безпосередній вплив на економічний розвиток підприємств (с. 23-40).

2. У підрозділі 1.3. (с. 58-79) досліджено концепції управління інвестиціями щодо розвитку підприємств, проте вважаємо, що доцільно було б навести історичні та інституційні етапи формування цих концепцій в Україні.

3. У підрозділі 2.1. висвітлено оцінку тенденцій розвитку економіки регіону та його інвестиційної привабливості (с. 79-97), проте, на нашу думку, варто було б більш повно розкрити особливості і специфіку підприємницької діяльності у регіоні.

4. У табл. 2.13. (с. 113-114) представлено визначення категорії «інвестиційне середовище» в академічних і наукових джерелах інформації, проте не достатньо розкритими є його сутність, характеристики та дія.

5. У розділі 3. представлено напрями удосконалення механізмів залучення зовнішніх інвестицій у розвиток економіки регіону, проте поза увагою автора залишилися невисвітленими причини, які перешкоджають впровадженню

механізму ефективного функціонування фондового ринку в Україні а також етапи, послідовності впровадження інструментів та їх взаємодії в вирішенні завдань державного регулювання зовнішніх інвестицій (с. 131-182).

Наведені дискусійні положення та зауваження не применшують цінності результатів дисертаційної роботи, не впливають на зміст дисертації, мають характер наукової дискусії і не знижують високу оцінку дисертаційної роботи.

10. Висновок

Беручи до уваги актуальність, новизну, важливість здобутих автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Лютого Ярослава Васильовича є самостійним, оригінальним, завершеним науковим дослідженням.

Високий рівень обґрунтованості, достовірність висновків, а також практична і теоретична цінність здобутих результатів свідчать про те, що дисертація Лютого Ярослава Васильовича є цілком самостійним та оригінальним дослідженням.

Таким чином, дисертаційне дослідження на тему «Механізм залучення зовнішніх інвестицій у розвиток підприємств» відповідає галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка, а також «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами) «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», вимогам до оформлення дисертації – наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), а її автор, Лютий Ярослав Васильович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Рецензент

**доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів
Карпатського національного
університету ім. Василя Стефаника**

Омелян ЛЕВАНДІВСЬКИЙ